

Talvekuul sadas vihma, lund ja lehti

Hommikul oli jälle haruldaset kole, tibutas peenikest ning väga külma uduvihma, poriloikudele oli öö jooksul peale tõmmanud õhuke jääkiht ning tuul lennutas räbaldunud, pruuniks tõmbunud puulehti. Maad kattis vedel lõga, mida sadas aina juurde. Milline oli ilm Eestis 50 ja 100 aastat tagasi Vastus lugejale: Miks kasutatakse USAs Fahrenheiti temperatuuriskaalat?

Aga eks see ilm ole ju hingedepäeva aegu alati selline olnud? Nii kirjeldab novembri esimesi päevi «Rehepapis» vahvakirjanik Andrus Kivirähk.

Täpipealt säärase ilmaga algas ka tänavune talvekuu. Kuu nime väärilise rüü sai maa 8. kuupäeval, kui pool päeva puistas lund nagu kotist. Raske uskuda, aga Hiiumaal olevat külad jäänud päevaks-paariks isegi lumevangi.

Tavalisest külmemad olid kõik kümmepäevakud, eriti jahe oli esimene, Tartumaal ligi 3 kraadi alla keskmise ehk normi. Eesti territooriumi keskmiseks õhutemperatuuriks arutati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis täpselt $-1\text{r}^{\circ}\text{C}$ (normaalne on $0,4\text{ }^{\circ}\text{C}$). Külm oli Kirde-Eestis, märksa soojem mere ääres.

Seoses Venemaa asepeaministri Matvijenko hiljutise visiidiga meenub, et neli aastat tagasi keerasime piiritaguses Ivanilinnas veeõlgnike kraanid kinni. Kohe tuli idast vägev külmalaine, vaid 1993. aastal oli november tollest pakaselisem. Alles pärast tähtsa daami visiiti soojenes veidi poliitiline, tublisti aga tavakliima.

Mart kadrist külmem

Vanarahvas jälgis hoolega 10. novembri ilma: kas sajab, kas on külm, kas paistab päikest. Ei paistnud, lund sadas ka mitu tundi, nii et suvi ei tule põuane, hästi kasvavad nii marjad kui ka putukad.

Ammu on teada, et kui mart külmetab, siis kadri higistab. Umbes nii oli ka tänavu: mardil varbad veidi valutasid, see-eest kadri küüntel polnud häda midagi - 25. kuupäeval oli sula pea kõikjal.

Kümme päeva varem, just siis, kui loodeti õige suusalume tulekut, algasid tugevad vihmajud. Nädalaga tuli paiguti kuu norm sademeid, sooja oli lõunapiiril ligi 10 kraadi! Pole siis mingi ime, et varsti oli maa valkjaspruun kui lumeleopardi nahk. Talvekuu lõpul oli lund leida paar sentimeetrit vaid Narva kandis. Keskmiseks sajuhulgaks rehkendati novembris 77 mm (norm 62 mm).

15. novembril, ajal kui kohtuministrid saagisid pidulikult katki ketti uue Tartu vangla avamisel, oli ilm pehme, kuigi tibutas nukralt uduvihma. Paljudele linnakodanikele oleks ajakohasena tundunud hoopis kõva torm pikseraksatustega (novembris on seda ka kolmel aastal juhtunud).

Lüüriline kõrvalepõige

Ülikoolilinn sai täienduse oma senisele tunnuslausele - heade mõtete linn. Nüüd on ta ka heade vangide linn, sest häid vange mahub ühte vanglasse palju, nagu teadsid juba me esivanemad.

Tartus avatud ja järgmiste eurovanglate värava kohal võiks kõrguda sobilik bränd: «Positively transforming!» ning sealsete asukate türipide seljal kiri «Errare humanum EST!» (eksimine on inimlik - lad. k).

Ennemuistsetel aegadel jälgiti kõrgemalt poolt hoolega inimeste tegusid. Eriti novembris - hingedekuul. Kui puhusid tugevad tuuled, oli see märk, et ülal poldud rahul elavate tegemistega. Tänavu oli meil vähe tormituuli, seevastu mujal küll.

Nii tornaadolist kuud kui möödunu annab USA ajaloos otsida: 11. ja 12. kuupäeval möllas tosinas osariigis vähemalt 80 pöörist, hukkunuid oli 36, vigastatuid loeti kokku 200 ümber.

Ligi 300 autot purunes California udustel ja Wyomingi libedatel teedel. Tugevad tuuled tõstsid Austria Tirolis kohalt ära sada katust ning ühe rongi.

Bangladeshis uputas troopiline tsüklon 03B02 (kolmas Bengali lahel 2002. aastal) umbes 200 elanikku.

November on ajast aega olnud kõvade tormide kuu: 1570. aastal hukkus Lääne-Euroopas 400 000, 1703. aastal Inglismaal 8000 ja 1970. aastal Bangladeshis 300 000 inimest.

Eesti üks tugevamaid sügistorme oli möödunud aasta 15. novembril.

Ain Kallis